

КОМУНІКАТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Стаття присвячена актуальній проблемі вивчення української мови як іноземної. Зокрема розкрито використання комунікативного методу навчання іноземної мови як досить швидкого шляху формування мовної та мовленнєвої компетентності студентів-іноземців. Обґрунтовано етапи використання даної методики, проаналізовано систему принципів, які лягли в її основу. Звернено увагу на комунікативну мотивацію, яка є рушійною силою вивчення іноземної мови. В її основі лежить потреба в соціалізації та у висловленні власної точки зору. Комунікативна методика передбачає вивчення лексики та граматики іноземної мови в тісному взаємозв'язку та має на меті виробити в студентів уміння вправно застосовувати отримані мовні та мовленнєві знання в різноманітних життєвих ситуаціях. У розвідці зосереджено увагу на важливості детального підбору пізнавально-практичного матеріалу та створенні ситуативних кейсів, які впливають на емоційну та інтелектуальну сферу, що стимулює студента приділити більше зусиль вивченню мови. Зосереджено увагу на алгоритмі проведення занять української мови як іноземної, який складається з двох етапів: підготовчого та практичного. У свою чергу останній поділяється на декілька блоків: мотиваційний, інформаційний, практичний. Стверджується, що сучасне заняття української мови як іноземної має містити значну кількість інтерактивних вправ, які спрямовані на роботу в парах та групах. У статті також наголошується на тому, що студенту постійно варто змінювати співрозмовників під час виконання ситуативних завдань, що сприятиме тому, що студенти більше дізнаватимуться один про одного, навчатися слухати, розуміти та аналізувати відповіді багатьох людей, звикатимуть до різного темпу спілкування. У розвідці зроблено акцент на тому, що після індивідуального чи групового виконання завдань має бути обов'язково наявний зворотній зв'язок.

Ключові слова: комунікативна методика, українська мова як іноземна, комунікативно орієнтоване навчання, мотивація, комунікативні вправи, ситуативні вправи, інтерактивне навчання, спіральний принцип.

Відповідно до статистичних даних Міністерства освіти та науки України з кожним роком все більше й більше іноземців віддають перевагу навчатися саме в нашій державі. Їх приваблює якісна освіта та вартість навчання, входження українських університетів до світових рейтингів (рейтинг QS, Times, Шанхайського рейтингу університетів), а також визнання диплому на батьківщині після закінчення ВНЗ.

Іноземці мають можливість здобувати освіту в Україні англійською та українською мовами. Вивчення української мови здійснюється на підготовчих відділеннях університетів, що дозволяє іноземцям-абітурієнтам вступити на україномовну програму навчання, або ж у процесі здобуття кваліфікації англійською мовою. Тривалий час перебування в Україні – це сприятливий період для оволодіння іноземними громадянами українською мовою, що полегшує їх спілкування з носіями мови в різноманітних життєвих ситуаціях. З огляду на це, важливою сьогодні дидактичною проблемою є вибір методів оптимізації та інтенсифікації навчання української мови як іноземної.

Викладачі постійно перебувають у пошуку нових підходів, технологій та прийомів, які б полегшили оволодіння іноземними студентами українською мовою, яка видається їм досить складною. Вони намагаються створити сприятливе, комфортне, дружнє навчальне середовище, в якому легко можна активізувати діяльність студента, стимулювати до вивчення іноземної мови, застосовуючи різні види аудиторної діяльності з врахуванням індивідуальних фізичних, інтелектуальних та емоційних можливостей.

Одним із популярних методів під час вивчення іноземної мови сьогодні є комунікативний, який спрямований не лише на вивчення мови, а й вільне нею володіння, тобто формування в особистості іншомовної комунікативної компетенції.

Комунікативний метод став об'єктом зацікавлення значної кількості українських та закордонних науковців. І. Зимня, Г. Китайгородська, С. Ніколаєва, А. Леонтьєв розглядали комунікативне навчання іноземної мови як продуктивну соціальну діяльність, спрямовану на вирішення нагальних (реальних та уявних) життєвих проблем. Особливості ж комунікативного методу під час вивчення української мови як іноземної відображено в наукових працях Т. Лях, Т. Сидоренко, М. Тишковець, Ю. Трубнікової, Н. Ушакова та ін. Учені наголошують на ефективності застосування даного методу під час вивчення української мови. Так Ю. Трубнікова вважає, що «основними перевагами комунікативної методики є: швидке подолання мовного бар'єру; навчання української мови як іноземної з нульового рівня знань; навчання без використання мови-посередника; використання мови в життєвих ситуаціях тощо» [3]. Незважаючи на значну увагу вчених до комунікативного методу, його практичне застосування під час вивчення української мови як іноземної вивчене недостатньо.

Мета статті – характеристика комунікативного методу як оптимального шляху вивчення української мови як іноземної, виокремлення практичних шляхів його ефективного застосування.

Одним з основних завдань викладача української мови як іноземної та іншомовного студента є опанування останнім комунікативною компетентністю за досить короткий термін. Комунікативно орієнтоване навчання під час вивчення іноземної мови спирається на те, що студенти не тільки вивчають певні слова,

фрази та конструкції, а й вправно можуть їх застосовувати та комбінувати в різноманітних життєвих ситуаціях. Під час застосування даної методики підібраний пізнавальний матеріал та створені ситуативні кейси в першу чергу впливають на емоційну та інтелектуальну сферу, що стимулює студента приділити більше зусиль вивченню мови.

Комунікативно орієнтоване навчання базується на системі принципів:

- колективної взаємодії – безперервне використання монологів (представлення власної думки чи розповіді), діалогів (викладач-студент, студент-студент) та полілогів (викладач-студенти, студент-студенти);
- індивідуалізації – мотивація студента, врахування його інтересів, емоційне наповнення занять;
- ситуативності – використання кейсів, які безпосередньо ґрунтуються на побутових та професійних ситуаціях;
- системності та функціональності – системне використання засвоєної та нової лексики під час розв'язання кейсів, аудіювання, читання та письма;
- новизни – наявність системної зміни теми обговорення, відповідних до неї завдань та збільшення словникового запасу;
- оптимальності – добір доцільних методів та форм вивчення мови, які дають змогу успішно сформулювати комунікативну компетентність.

На формування комунікативної компетенції впливають певні зовнішні та внутрішні фактори. «До внутрішніх відносимо: мотиваційну сферу; внутрішню позицію особистості; розвиток та становлення „Я” та почуття ідентичності особистості. До зовнішніх факторів відносимо соціальні умови: суспільство, в якому вживається конкретна мова, його соціальну структуру, різницю між носіями мови у віці, соціальному статусі, рівні культури та освіти, місці проживання, також різницю у їхній мовленнєвій поведінці в залежності від ситуації спілкування» [3].

Безперечно, підґрунтям будь-якої діяльності є система мотивів, які спонукають особистість до оволодіння новими знаннями, уміннями та навичками. В основі комунікативної методики лежить комунікативна мотивація, тобто потреби двох видів:

- потреба в соціалізації, тобто в комунікації, обміні певною інформацією, вирішенні життєвих проблем;
- потреба висловити власну точку зору, тобто вступити в дискусію.

З огляду на це, комунікативна методика якнайкраще сприяє задоволенню даних потреб – досить швидко сформувати певний рівень мовної та мовленнєвої компетентності. Вона передбачає системне оволодіння лексикою та граматику, «підкоряє відбір мовленнєвого матеріалу цілям і задачам комунікації й одночасно дозволяє зменшити об'єм навчального матеріалу до необхідного мінімуму» [2, с. 94].

На нашу думку, існує чіткий алгоритм дій та завдань, які допомагають розвивати комунікативну іншомовну компетентність. Застосування даної методики ми можемо розділити на два етапи:

– підготовчий – підбір викладачем необхідного тематичного матеріалу, який варто пов'язати із вже вивченим раніше лексико-граматичним матеріалом. Надзвичайно велику роль у проведенні заняття відіграють правильно підібрані наочні ресурси. Інколи викладачі допускають помилки, коли обирають ілюстрації, які не точно висвітлюють дану тему, що дещо заплутує студента. Завдання мають бути пов'язані з вивченим навчальним матеріалом, що сприяти кращому засвоєнню мовних явищ.

- практичний – робота зі студентами над лексичною чи граматичною темою, який включає такі блоки:

1. Мотиваційний. Цей етап заняття полягає в підборі питань, які налаштовуюватимуть на тему, яку ми будемо обговорювати. Також це може бути демонстрація відео, прослуховування уривку пісні тощо. Такі завдання стають рушійною силою для роботи студентів, оскільки виникають протиріччя між тим, що вони знають, і тим, що для них є новим. Наприклад, під час вивчення теми «Фрукти» ми можемо запитати: «Які фрукти ти любиш?», «Які фрукти любить твоя мама?», «Які фрукти ти знаєш українською?», «Які фрукти ростуть у твоїй країні?» тощо.

2. Інформаційний. Основною метою даного етапу є безпосереднє роз'яснення нового лексичного чи граматичного матеріалу. Надзвичайно важливо під час вивчення нових слів проговорювати їх викладачем, ставити наголос та пропонувати студентам повторити, прочитати самостійно. Щоб зрозуміти чи вони їх засвоїли, можна запропонувати кілька невеличких завдань, такі як: з'єднати картинку з назвою предмета, виправ помилку (Рис. 1) тощо.

- 3. Практичний блок складається з двох типів завдань:

- вправи на засвоєння вивченого. Наприклад:

Задання 1. Напишіть форми множини слів (яблуко, груша, слива, диня, мандарин, полуниця та ін.).

Задання 2. Назвіть якого кольору фрукти на малюнку та опишіть їх (маленький, великий, круглий, овальний, довгий, короткий).

Задання 3. Прослухайте аудіо та напишіть, які фрукти любить хлопець.

Задання 4. Прочитати текст. Дати відповіді на питання.

- комунікативні вправи:

Задання 1. Розіграйте діалог покупця та продавця в магазині. Покупець хоче купити фрукти (на вибір самого студента).

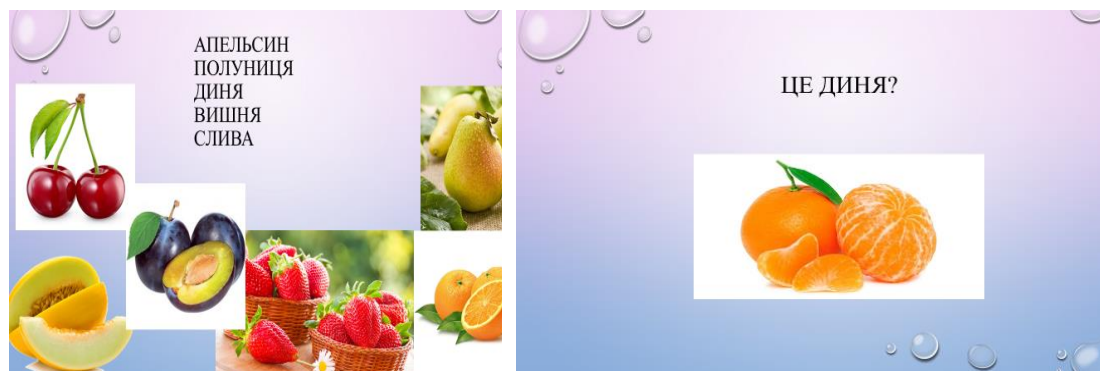

Рис. 1. Приклади лексичних завдань з теми «Фрукти»

Завдання 2. Роздаємо кожному листок із зображеннями всіх фруктів, що ми вивчили на уроці. Протягом 5 хвилин студентам потрібно якомога більше опитати один одного, поставивши питання: «Ти любиш, наприклад, банани?». Таким чином потрібно знайти спільні та відмінні уподобання.

Завдання 3. Гра «Еліас». Ділимо студентів на дві групи. Один учасник із групи отримує перелік фруктів, які він має словесно описати членам своєї команди, щоб ті відгадали. Перемагає той, хто відгадав більше фруктів.

На різних етапах виконання практичних завдань викладач може виконувати роль інформанта, консультанта та спостерігача. Важливо зрозуміти, що центром освітнього процесу є студенти-іноземці. З огляду на це, переважну частину часу на уроці мають говорити саме вони. Відповідно, потрібно підібрати такі завдання, які б були спрямовані на інтерактивне навчання студентів. Варто практикувати завдання, які вони можуть виконуватися в парах чи групах. Тобто, якщо пропонується, наприклад, граматична вправа, потрібно спочатку попросити студентів виконати її самостійно протягом 2-3 хвилин, а потім перевірити зі своїм партнером чи мікро-групою.

Дієвими є також завдання з набором відкритих питань, на які студенти мають спочатку самостійно підібрати відповіді, а згодом попрацювати в групі та дізнатися більше про своїх одногрупників. Після обговорення вони мають розповісти про почуті факти. Даний алгоритм роботи ми можемо також використовувати й під час виконання завдань аудіювання. Тобто, після прослуховування аудіозапису ми даємо 2-3 хвилини для самостійного виконання вправи студентом, а потім розподіляємо студентів на групи для того, щоб вони могли обговорити відповіді, поділитися своїми думками. Після цього можна усім разом швидко звірити отримані варіанти. Не забуваємо інформувати студентів про час, який виділяється на виконання завдання. Це сприяє тому, що вони постійно знаходяться в тонусі, їхні думки спрямовані лише на навчання, виконання вправ. Також під час виконання різних завдань зважаємо на те, що варто змінювати партнерів. Це сприятиме тому, що студенти більше дізнаються один про одного, навчаються слухати, розуміти та аналізувати відповіді багатьох людей, звикати до різного темпу спілкування.

Після виконання завдань має бути обов'язково наявний зворотній зв'язок. Перевірка отриманих відповідей може реалізовуватися різними шляхами. Наприклад, можна попросити студентів по черзі прочитати правильну відповідь або ж завчасно підготувати відповіді на дошці й запропонувати студентам після обговорення звірити свої відповіді з наявними записами, або ж просто перевірити відповіді кожного. Під час виконання студентами комунікативних вправ, коли вони вступають в діалоги чи полілоги, викладач, не втручаючись у розмову, підходить до кожної з груп та слухає частину їхніх відповідей. У цей час викладач є активним спостерігачем, оскільки запам'ятовує помилки, які допускали студенти під час комунікації, за потреби консультує їх. Одним із важливих правил вивчення іноземної мови є те, що під час виконання мовленнєвих вправ не можна втручатися педагогу в розмову, оскільки це викликатиме в студентів боязнь висловлювати власні думки, боязнь помилитися. З огляду на це, роботу над помилками, які були почуті під час діалогів чи полілогів, варто відкласти до їх завершення. Можна написати на дошці речення, в яких було допущено помилки, звернути на них увагу студентів та запропонувати їм виправити недоліки. Це досить важливий принцип інтерактивного навчання, який ґрунтується на тому, що учасники самостійно здобувають знання, аналізують мовні конструкції, логічно вибудовують мовні зв'язки. Таким чином здобуті знання краще запам'ятовуються, ніж та готова інформація, яку пояснить вчитель. Важливо створювати на заняттях такі ситуації, які сприятимуть самостійному аналізу студентами-іноземцями досить складної для них української мови. Підтримуємо думку Дегтярьової К.В. [1], яка також звертає увагу на те, що інтерактивні вправи є ефективним засобом вивчення іноземної мови.

Вивчення лексики без засвоєння граматики неможливе. Логіка проведення занять іноземної мови побудована на тому, що в першу чергу вивчення нових слів має супроводжуватися використанням вже засвоєних граматичних правил, що сприятиме запам'ятовуванню мовних конструкцій. На наступному ж занятті під час пояснення нового граматичного матеріалу відбувається органічне використання вивченої на попередньому уроці лексики. Саме такий спіральний принцип вивчення української мови як іноземної може принести

швидкі та якісні результати. Оскільки на заняттях постійно відбувається повторення, то студенти досить швидко запам'ятовують інформацію та впевнено її використовують під час комунікативних ситуацій як в аудиторії, так і в повсякденному житті за межами навчального закладу.

Надзвичайно важливими для вивчення української мови як іноземної є використання комунікативних ситуативних вправ. Вони допомагають іноземцям, які ще не знають мову на достатньому рівні, вирішити буденні проблеми. Найчастіше за все ми пропонуємо вправи «У магазині», «У лікарні», «У ресторані», «Викликаємо таксі», «У банку» та ін. Тобто, студенти знайомляться з необхідною лексикою, виконують вправи та її запам'ятовують, а згодом отримують завдання та відповідно до нього розігрують діалог. Це допомагає їм згодом правильно вибудувати алгоритм їхньої розмови в реальних життєвих обставинах. Також ефективним є проведення дискусій та круглого столу [5].

Можна також практикувати завдання «Знайди помилку», коли пропонується діалог з неправильними, неточними відповідями на питання, які потрібно відрегулювати, а згодом самостійно розіграти діалог в парах за доданим завданням. Надзвичайно важливо для того, щоб іноземці могли розбирати різний тембр та швидкість голосу, використовувати на заняттях аудіо та відео, де можуть прослідкувати за розмовою та проаналізувати наявну інформацію. Оскільки, на жаль, досить мало ситуативного відео з української мови як іноземної, то можна використовувати уривки з добре озвучених фільмів, де мова оригіналу не заважала б його аналізу.

Висновки. Отже, в основі комунікативної методики лежить вивчення лексики та граматики української мови на основі виконання як мовних, так і мовленнєвих вправ. Загалом, заняття української мови як іноземної складається з трьох етапів: мотиваційного, інформаційного та власне практичного. Безпосереднє застосування знань учнями відбувається на останньому етапі. З огляду на це, викладач розробляє дві групи завдань: перша група – завдання, які спрямовані на вироблення мовної компетентності з певної теми, друга – завдання, які містять комунікативні ситуації на основі отриманих знань та розвинених умінь. Перспективи подальших наших досліджень вбачаємо в розкритті питання використання кейсів як ефективного засобу розвитку комунікативної компетентності іноземців під час вивчення української мови як іноземної.

Використана література:

1. Дегтярьова К.В. Інтерактивні вправи в підручниках і посібниках з української мови як іноземної для медичних вишів: із досвіду роботи. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти. Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю 25 березня 2021 року. Полтава, 2021. С. 82 – 85.*
2. Козак М. В. Комунікативний метод навчання іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Педагогіка, соціальна робота". 2014. Випуск 32. С. 93-95.*
3. Трубінікова Ю.О. Застосування комунікативної методики як однієї з найефективніших методик при викладанні української мови іноземним студентам на підготовчому відділенні. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «педагогіка і психологія». 2013. № 1 (5). С. 26 – 30.*
4. Федоренко Ю.П. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «теорія навчання». Луцьк, 2005. 212 с.
5. Yuzkiv, H. I., Ivanenko, I. M., Marchenko, N. V., Kosharna, N. V., & Medvid, N. S. Innovative Methods in Language Disciplines during Profile Training Implementation. *International Journal of Higher Education*. 2020. 9(7), 230-242.

References:

1. Dehtiarova K.V. (2021) Interaktyvni vpravy v pidruchnykakh i posibnykakh z ukrainskoi movy yak inozemnoi dlia medychnykh vyshiv: iz dosvidu roboty [Interactive exercises in textbooks and manuals on the Ukrainian language as a foreign language for medical universities: from experience]. *Realii, problemy ta perspektivy vyshchoi medychnoi osvity. Materialy navchalno-naukovoї konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu 25 bereznia 2021 roku. Poltava. S. 82 – 85.* [in Ukrainian]
2. Kozak M. V. (2014) Komunikatyvnyi metod navchannia inozemnykh mov [Communicative method of teaching foreign languages]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu Serii "Pedagogika, sotsialna robota". Vypusk 32. S. 93-95.* [in Ukrainian]
3. Trubnikova Yu.O. (2013) Zastosuvannia komunikatyvnoi metodyky yak odniiei z naiefektyvnishykh metodyk pry vykladanni ukrainskoi movy inozemnym studentam na pidhotovchomu viddilenni [Application of communicative methods as one of the most effective methods in teaching Ukrainian to foreign students in the preparatory department]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Serii «Pedagogika i psykholohiia». № 1 (5). S. 26 – 30.* [in Ukrainian]
4. Fedorenko Yu.P. (2005) Formuvannia u starshoklasnykiv komunikatyvnoi kompetentsii v protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Formation of communicative competence in high school students in the process of learning a foreign language]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.09 «Teoriia navchannia». Lutsk, 212 s. [in Ukrainian]
5. Yuzkiv, H. I., Ivanenko, I. M., Marchenko, N. V., Kosharna, N. V., & Medvid, N. S. (2020). Innovative Methods in Language Disciplines during Profile Training Implementation. *International Journal of Higher Education*, 9(7), 230-242.

Marchenko N. V. Communicative method of teaching the Ukrainian language as a Foreign language

The article is devoted to the topical problem of studying the Ukrainian language as a foreign language. In particular, the article reveals the use of the communicative method of teaching a foreign language as a fairly rapid way of forming the language and speech competence of foreign students. The stages of using this technique are substantiated, the system of principles that formed its basis is analyzed. Attention is paid to communicative motivation, which is the driving force of learning a foreign language. It is based on the need of socialization and expression of one's own point of view. Communicative methods involve the study of vocabulary and grammar of a foreign language in close connection and aims to develop students' ability to skillfully

apply the acquired language and speech knowledge in various life situations. The research focuses on the importance of detailed selection of cognitive and practical material and the creation of situational cases that affect the emotional and intellectual spheres, which stimulates the student to make more efforts to learn the language. The focus is on the algorithm of conducting Ukrainian language classes as a foreign language, which consists of two stages: preparatory and practical. In turn, the latter is divided into several blocks: motivational, informational, practical. It is argued that modern Ukrainian as a foreign language should include a significant number of interactive exercises aimed at working in pairs and groups. The article also emphasizes that students should constantly change their interlocutors during situational tasks, which will help students learn more about each other, learn to listen, understand and analyze the answers of many people, get used to different pace of communication. The emphasis on intelligence is that feedback must be available after individual or group tasks.

Key words: communicative methods, Ukrainian language as a foreign language, communicatively oriented learning, motivation, communicative exercises, situational exercises, interactive learning, spiral principle.

УДК 37.015.3:159.964.26

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.86.29>

Нелін Є. В.

ВИТОКИ ЮНГІАНСЬКОЇ ПСИХОАНАЛІТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті розкриваються ключові ідеї швейцарського психоаналітика К. Г. Юнга щодо розвитку психоаналітичної педагогіки. Досліджено історію життя родини Юнгів і наголошено на впливі сімейних цінностей на формування світогляду К. Г. Юнга. Акцентовано увагу на ідейних суперечках між К. Г. Юнгом і З. Фрейдом. Встановлено, що в основі теорії аналітичної психології перебували ідеї важливості релігії, колективного несвідомого та архетипів у житті людини. Доведено, що аналітична психологія К. Г. Юнга від початку свого виникнення не була орієнтована на дослідження виховних впливів і пізнання природи дітей. Спершу юнганці обмежувалися аналітичним тлумаченням виховного процесу і організацією просвітницької діяльності серед батьків. Згодом, у працях К. Г. Юнга, почали розкриватися ідеї щодо значення школи у суспільстві, суперечностях між навчанням і вихованням, особливостях родинного виховання. Школа, в ідеях К. Г. Юнга, поставала як прообраз родини, в якій учитель змінює дитині батьків, а однокласники – братів і сестер. Головне завдання школи К. Г. Юнг вбачав в окультуренні і формуванні свідомої особистості. Якби не було шкіл, то діти б залишалися на рівні дикунів первісного суспільства. К. Г. Юнг переконував, що без шкіл, людство б регресувало на нижчу, примітивну ступінь культури. Встановлено, що практична спрямованість юнганської психоаналітичної педагогіки полягала в індивідуалізації навчання на основі ідеї про інтроверсію та екстраверсію, а також на підставі виділених К. Г. Юнгом психологічних типів особистості. Зроблено висновок, що на ранніх етапах розвитку юнганської аналітичної педагогіки наголошувалося на важливості процесу виховання над навчанням. Перспективи подальших досліджень сплановано у розкритті ідеї послідовників К. Г. Юнга (постюнганців і неюнганців) на розвиток концепції психоаналітичної педагогіки.

Ключові слова: психоаналітична педагогіка, аналітична психологія, К. Г. Юнг, психоаналіз, педагогіка, виховання, особистість, дитина.

Великий інтерес сучасних дослідників педагогічної історії викликає такий напрям альтернативної освіти як психоаналітична педагогіка. На нашу думку, інтерес до проблем психоаналітичної педагогіки обумовлений тим, що в умовах реалізації концепції «Нової української школи», науковці і педагоги-практики вишукують дієві механізми розкриття дитячих талантів та упровадження ідеї педагогіки партнерства у роботу закладів освіти. Попри задекларовані у Концепції ідеї формування дитини-інноватора, патріота і свідомої особистості, здатної до критичного мислення, досі незрозумілими залишаються технології реалізації таких амбітних завдань. При цьому, схожі завдання перед собою ставили розробники психоаналітичної педагогіки – послідовники З. Фрейда, які прагнули реалізувати ключові ідеї психоаналізу в умовах освітньої практики.

За останні п'ять років відбулося суттєве поживлення у дослідженнях психоаналітичної педагогіки. Особливості цього напрямку альтернативної освіти були розглянуті Ю. Кушнір і Т. Більо, які розкрили специфіку взаємодії учителів та учнів у світлі психоаналітичної педагогіки [5]. На тлі вивчення модернізації змісту австрійської освіти ХХ ст. М. Марусинець акцентує увагу на педагогічних ідеях місцевих психоаналітиків, зокрема А. Айхорна, Д. Берлінгем, З. Бернфельда, Х. Дойч, А. Фрейд [9, с. 35]. У статті Є. Неліна обґрунтовується дієвість використання практичних прийомів психоаналітичної педагогіки в умовах постнекласичної (постмодерністської) наукової парадигми [10]. У статті автор наголосив на перспективності досліджень ідей психоаналітичної педагогіки на засадах неофрейдизму, еґо-психології, індивідуальної психології, юнганського психоаналізу та інших течій [10, с. 366]. У доробках О. Петренко зазначається, що сучасна психоаналітична педагогіка є насамперед творчою історико-педагогічною реконструкцією, а не інновацією ХХІ ст. При цьому О. Петренко зазначає, що «класична» психоаналітична педагогіка першої третини ХХ ст. є вихідною точкою розширення педагогічної компетенції психоаналізу, який спрямований на пізнання дитячої душі